

Barát és/vagy ellenség?

A magyar Oroszország-kép alakulása
az orosz-ukrán háború hatására

Jelige: nah817

Lezárás dátuma: 2024. 05. 24.

Rezümé

Jelen dolgozat arra keresi a választ, hogyan formálta a 2022-es orosz-ukrán háború a magyar kormányzat Oroszországgal kapcsolatos narratíváját a szekuritizáció és deszekuritizáció elméletének szempontjából. A tágabb kontextusba helyezés céljából magyar nézőpontból áttekinti a magyar-orosz viszonyt a rendszerváltástól napjainkig, külön tekintettel a külpolitikára és a közvéleményre: a két ország közötti együttműködés az elmúlt évtizedben rendkívül szorossá vált, míg a magyar lakosság véleménye is inkább javuló tendenciát mutat. A biztonságiasítás gyakorlati alkalmazását a migráció példáján keresztül mutatja be. A kérdés megválaszolásának céljából tematikus tartalomelemzést végez Orbán Viktor a háború 2022. februári kitörését egy hónappal megelőző, illetve azt követő beszédein, felvázolva így a kormány Oroszország-narratíváját hat fő pontban. Ezek téma szerint az orosz nagyhatalmiság, a kölcsönös gazdasági függőség, a konfliktus helye a globális szintén, a hadviselő felek szerepének kiegyensúlyozása, az orosz agresszió elismerése és Magyarország biztonsága. Emellett a dolgozat kitér a hat fő elem között fennálló, többnyire egymást erősítő relációkra, illetve az egyéb, kevésbé erőteljes narratíva-elemekre is. A koppenhágai iskola biztonságiasítás elméletének alkalmazásával elemzi a kialakított narratívát, annak változását az előzményekhez képest. A vizsgálat a következőt alapította meg: míg a háborút, a gazdasági- és energetikai válságot szekuritizálta a magyar kormány, addig Oroszországot nem, sőt, bizonyos értelmezésben deszekuritizálta. A dolgozat ismerteti a kormányzati retorika erőteljes hatását a közvéleményre. További kutatási területként a magyar-ukrán viszony hasonló elemzése lenne indokolt.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Szakirodalmi áttekintés	4
2.1. Szekuritizáció és deszekuritizáció.....	4
2.1.1 Szekuritizáció, azaz biztonságiasítás	4
2.1.2 Biztonságiasítás a gyakorlatban: migráció	5
2.1.3 Deszekuritizáció, azaz biztonságiatlanítás.....	6
2.2. Magyarország Oroszország-képe a rendszerváltástól napjainkig.....	8
2.2.1. Az Oroszországról alkotott kép a külpolitika tükrében	8
2.2.2 A közvélemény alakulása – néhány tendencia	10
3. Módszertan: tematikus tartalomelemzés	11
3.1 A tematikus tartalomelemzésről röviden	11
3.2 Az elemzés kereteinek lefektetése	11
3.3 A tematikus tartalomelemzés fázisai.....	12
4. A magyar narratíva ismertetése az azonosított témák alapján	13
4.1 A hat azonosított téma	13
4.1.1 Oroszország nagysága	14
4.1.2 Gazdasági függőség.....	14
4.1.3 Globális játszótér	15
4.1.4 Kiegyensúlyozás.....	16
4.1.5 Orosz agresszió és felelősség	17
4.1.6 Biztonság	17
4.2. Releváns témajelöltek	18
4.3 Gyakoriság és a témák közti összefüggések	19
4.4. Látens megközelítés, az adatok interpretációja.....	20
5. Konklúzió	21
6. Összefoglalás	22
Felhasznált irodalom.....	24
Mellékletek.....	26
1. Adathalmaz elemei	26
2. A példákhoz felhasznált idézetek	38

1. Bevezetés

Az orosz-ukrán háború 2022. február 24-én hajnalban tört ki. Ez a nap emberek millióinak életét forgatta fel, és még többekére gyakorolt jelentős hatást. Utóbbiak közé tartozunk mi, magyarok is, ugyanis országunk mind Ukrajnával, mind Oroszországgal speciális kapcsolatot ápol. Előbbivel, mivel szomszédos ország magyar kisebbséggel, utóbbival pedig, mert az elmúlt évek során rendkívül szoros kormányközi és gazdasági együttműködés épült ki köztünk. Éppen ezért már az első perctől érdeklődéssel töltötte el a magyar közvéleményt: hogyan fog reagálni a kormány a helyzetre? Milyen politikát és kommunikációt folytat majd? Ez a terület ugyanis nem feltétlenül fedi mindig egymást, ahogy jelen esetben sem. Magyarország NATO- és EU-tagállamként elítéli az orosz agressziót és gazdasági szankciókat vezetett be Oroszország ellen. A miniszterelnök és a kormány retorikája azonban nem teljesen áll párhuzamban ezzel. Tavasszal a sajtó Orbán Viktor és Volodimir Zelenszkij ukrán elnök barátságtalan szóváltásaitól volt hangos. „A brüsszeli szankciók tönkretesznek minket”, olvashatjuk ősszel az óriásplakátokon. Hol áll most a magyar kormány? Hogyan értelmezi a konfliktust? Mit jelent a háborús veszélyhelyzet kihirdetése? Oroszbarát a magyar kormány? Oroszbarát a magyar közvélemény? Képes-e a magyar kormány a két fél között egyensúlyozva megtartani szoros viszonyát Oroszországgal, legalább látszólag?

Jelen dolgozat a következő kutatási kérdésben foglalja össze a fenti felvetéseket: *Hogyan formálta át a 2022-es orosz-ukrán háború a magyar kormány Oroszországgal kapcsolatos narratíváját a szekuritizáció és deszekuritizáció elméletének szempontjából?* Ennek megválaszolása céljából tematikus tartalomelemzés segítségével megvizsgálja Orbán Viktor a háborúval és Oroszországgal kapcsolatos kommunikációját, összeállítva így a miniszterelnök narratíváját és a biztonságiasítás-elmélet keretrendszerében értelmezi azt, figyelembe véve az előzményeket is. Arra az eredményre jut, hogy a háború, a gazdaság és az energiaválság szekuritizációjára sor került, Oroszországre viszont kifejezetten nem, sőt akár deszekuritizációról is beszélhetünk.

A dolgozat szakirodalmi áttekintéssel kezdődik, amelyben először a biztonságiasítást és a biztonságiatlanítást (Buzan, de Wilde és Wæver, 1998; Wæver 1995) ismerteti, gyakorlati példaként kitér a migráció biztonságiasítására Magyarországon, majd bemutatja a magyar-orosz viszonyt a külpolitika, illetve a közvélemény tekintetében a rendszerváltástól egészen a háború előttiig.¹ Ezután a módszertani fejezetben leírja a tematikus tartalomelemzés (Braun és Clarke,

¹A kilencvenes években kifejezetten erre vonatkozó felmérés nem készült, a legkorábbi 2006-os.

2006) kereteit, menetét, majd az elemzés folyamatát. Ezek után az eredményeket ismerteti, hat témára, és azok értelmezésére bontva. A magyar kormány Oroszország-narratívája hat fő témára osztható, ezek az orosz nagyhatalmiság, a gazdasági függőség, a globális szintér, a hadviselő felek szerepének kiegyensúlyozása, az orosz agresszió elismerése és a biztonság. A dolgozat végül összeveti a tartalomelemzés során megalkotott narratívát a biztonságiasítás-elmélettel: míg háborút, a gazdasági- és energetikai válságot szekuritizálta a magyar kormány, addig Oroszországot nem, sőt, bizonyos értelmezésben deszekuritizálta. Az összefoglalásban megválaszolja a kutatási kérdést, ismerteti a vizsgálat limitációit és felvet egy további potenciális kutatási területet.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Szekuritizáció és deszekuritizáció

2.1.1 Szekuritizáció, azaz biztonságiasítás

A biztonságiasítás elmélete egyike a biztonsági tanulmányok modern, konstruktivista szemléletű elméleteinek. A biztonsági elemzések ezen új, átfogó keretrendszerét a Koppenhágai Iskola három kutatója, Barry Buzan, Jaap de Wilde és Ole Wæver alkották meg 1998-as *Security: A New Framework for Analysis* című könyvükben. Jelen fejezet ezen munka alapján mutatja be a biztonságiasítás elméletét.

Az elmélet a hagyományos biztonsági elméletekhez képest, ahol a biztonság egyedül a politika és a hadügy területén értelmezhető, illetve az állam az elsődleges aktor, kibővíti a biztonság fogalmát három új szektorra (gazdasági, környezeti, „szocietális”, azaz társadalmi) a katonai és a politikai mellett.

A biztonságiasításnak, azaz egy téma, probléma, kihívás biztonságpolitikai témává, problémává, kihívássá való válásának három alapvető feltétele van. (1) A biztonságiasító aktor (*securitizing actor*) egy bizonyos hivatkozott tárgy (*referent object*) számára létezését fenyegető problémaként prezentál egy problémát. (2) A közönség, gyakran a hivatkozott tárgy maga, ezt interszubjektív módon elfogadja. Ezen elfogadás nélkül nem beszélhetünk biztonságiasításról, csak biztonságiasító lépésről (*securitizing move*). (3) És mivel a túlélése minden egyéb szemponttal szemben prioritást élvez, jóváhagyja az állam a probléma leküzdésének céljából hozott veszélyhelyzeti intézkedéseit, amelyek a normál politika kereteit átlépik. Az intézkedéseknek nem kell feltétlenül bekövetkezniük, elég, ha az államot felruházzák ezzel a lehetőséggel.

A biztonságiasítás folyamata Buzan és munkatársai (1998) elmélete szerint egy a beszédaktussal, azaz a szó kimondása által a cselekedet is megtörténik. A biztonságiasítás sikere egy külső és egy belső tényezőtől függ. Előbbi a biztonságiasító aktor személye, pozíciója, társadalmi befolyása. A biztonságiasító aktor gyakran magas rangú, az államot, kormányt képviselő politikus, de ez egyébként nem feltétel. A belső tényező a biztonságiasítás nyelvének, nyelvtani eszközeinek, szókészletének alkalmazása. A hivatkozott tárgyat illetően a biztonságiasítás általában akkor sikeres, ha ez az elemzés szintjeinek skáláján nagyjából középen helyezkedik el. Tehát például nem egyén, vagy rendszer, hanem például állam, vagy nemzet.

A szerzők negatívan értékelik a biztonságiasítást, mert egy kihívás a normál politika területén való kezelésének kudarcaként tekintenek rá. Így szerintük a biztonságiasítás alapvetően kerülendő mindaddig, ameddig nem ez az egyetlen útja a probléma leküzdésének. Emellett pedig minden esetben politikai döntésről van szó, mivel objektíven nem lehetséges megítélni, hogy milyen következményei lesznek a jövőben egy probléma ellenében hozott lépéseknek vagy azok hiányának.

2.1.2 Biztonságiasítás a gyakorlatban: migráció

2015-ben a magyar kormányzat részéről sor került a migráció biztonságiasítására (Bocskor, 2018; Szalai és Göbl, 2016; Szalai és Kopper, 2020), a dolgozat ennek példáján keresztül mutatja be, hogyan kerülhet sor szekuritizáció egy, a dolgozat témájához hasonló kontextusban.

A biztonságiasítás folyamatában a biztonságiasító aktor szerepét egyértelműen a magyar kormány tölti be, míg a hivatkozott tárgy szerepe már összetettebb, több elemű. A kormányzati kommunikáció szerint a bevándorlás által egzisztenciális fenyegetés éri többek között a magyar állampolgárok megélhetését és életszínvonalát, tehát a biztonságiasítás a gazdasági szektorban is megjelenik. Mégis, a szocietális szektor a domináns, ugyanis a veszélyben forgó tárgyakat (nyelv, kultúra, vallás stb.) a magyar nemzet, mint közösség identitásaként lehet összefoglalni. Mindezek létezését, fennmaradását fenyegeti a migráció következtében létrejövő multikulturális társadalom, ahol gyakori sémának megfelelően a magyarság kisebbségi létbe kényszerülhet, elveszítheti megkülönböztető jellemzőit a migránsokból álló többségi társadalom nyomása által. De már az átmeneti itt-tartózkodás is magában hordozza a terrorizmus eshetőségét, ezáltal pedig biztonsági kockázatot jelent (Szalai és Göbl, 2016).

A megszólított közönség a határokon átívelő magyar nemzet. Bizonyos esetekben a veszély egy tágabb, alrendszer szintű közösségre, a keresztény Európára is kiterjed (Bocskor, 2018). A kormány, mint biztonságiasító aktor társadalmi pozíciója igen erős, ez egyfelől evidens módon az államhatalom birtoklásából fakad, de ezen felül hozzájárul a kormánypártok (Fidesz-KDNP)

rendkívül magas támogatottsága és Magyarország hibrid rezsim mivolta folytán a többi állami intézményben, a gazdaságban és a médiában is betöltött domináns szerepe (Szalai és Göbl, 2016). A média erőteljes funkcionális aktori szerepet játszik, nagy hatással bír a biztonságiasítás sikerére (Szalai és Kopper, 2020).

A nyelvi eszközök között megtalálható a háborús retorika és a megmentői szerep (Szalai és Göbl, 2016). Emellett annak hangsúlyozása, hogy nincs lehetséges középső út a bevándorlás és annak megakadályozása között (Szalai és Kopper, 2020). A kommunikációs eszközök közé sorolandó a leegyszerűsített, egységes ellenségkép kreálása a bevándorlók csoportjai, illetve az eltérő kifejezések közötti különbségek (reguláris/irreguláris, migráns, bevándorló, menekült, menedékkérő) elhagyásával (Bocskor, 2018; Szalai és Göbl, 2016). A normál politika teréről való elmozdulás egészen explicit megnyilvánulása a *tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet* bevezetése volt 2016 márciusában, ami többszörös hosszabbítást követően jelenleg is érvényben van. A rendkívüli helyzet leglátványosabb eleme a déli határzár megépítése volt 2015-ben, ami szintén a mai napig áll.

Ahogy az elmúlt években folyamatosan csökkent az Európába érkező bevándorlók száma, a kontinens egyelőre túljutott a válság tetőpontján, a migráció kevésbé képezi a politikai, közélet vagy magándiskurzusok tárgyát. A magyar kormány a témával kapcsolatos megnyilvánulásai is ritkábbak lettek mára 2015-höz viszonyítva, a migráció biztonsági kihívás jellege és a biztonságiasítás fent ismertetett elemei melletti elkötelezettség intenzitása azonban nem csökkent.

2.1.3 Deszekuritizáció, azaz biztonságatlanítás

Ha egy kérdés a normál politika szférájából a biztonságpolitikába kerülhet, akkor egy biztonságpolitikai téma is elveszítheti e státuszát, visszakerülve a normál politika keretei közé. Ezt nevezzük deszekuritizációnak vagy magyarosítva biztonságatlanításnak. Kiemelten ezzel a témakörrel Ole Wæver (1995), a Koppenhágai Iskola tagja foglalkozott, a hidegháború második felében Európában a Kelet-Nyugat kapcsolatok biztonságiasításának fokozatos fellazulásán keresztül bemutatva a témát, ami végül elősegítette a megosztott kontinens újraegyesülését.

Az ezzel foglalkozó kutatók nagyrésze a deszekuritizáció előnyeire világít rá a szekuritizációval szemben, számos érvet felsorakoztatva mellette. Ilyen többek között, hogy a biztonság túlzott jelenléte e társadalomban az akadémiai gondolkodást erre a területre korlátozza, bizonyos problémákkal hatékonyabban lehet megküzdenni a normál politika terén, a deszekuritizáció kompatibilisebb a demokráciával, ugyanis kevesebb területen érvényesül titoktartás, nagyobb a transzparencia és a felelősségrevonhatóság (Wæver, 1995). Grayson (2003, idézi Roe, 2004)

szerint a biztonságiasítás államcentrikusságának következtében elveszik az egyének érdekeinek figyelembe vétele.

Wæver (2000, idézi Roe 2004) a deszekuritizáció folyamatának három lehetséges változatát különbözteti meg. Abban az esetben, ha valami nem biztonságpolitikai téma, úgy őrizhetjük meg ezt az állapotot, ha nem beszélünk róla, ami nyilván a leghatékonyabb módszer (non-szekuritizáció, avagy nem-biztonságiasítás). Ilyenkor az jelzi, hogy a folyamat végbe ment, hogy nincs szó a témáról (Aras és Polat, 2008), nem figyelhetők meg beszédaktusok (Behnke, 2006, idézi Aras és Polat, 2008). Ha már azonban valami biztonságpolitikai téma, akkor a kommunikáció által elkerülhetjük a téma mélyebbre gyűrűzését, vagy visszaterelhetjük a normál politika területére. Ez azonban a társadalmi („szocietális”) szektorban jellemző reprodukciós, önmege erősítő hatás miatt nehézkes. Roe (2004) transzformációnak nevezi, amennyiben a téma ténylegesen visszajut ebbe a kategóriába, és kezelésnek, amennyiben nem, és a biztonságiasítás nyelvezete még mindig jellemző, de a helyzet normalizálódott.

Huysmans (1995, idézi Roe, 2004) három stratégiát fogalmaz meg, kifejezetten a migráció, mint gyakran biztonságiasított kihívás kapcsán, de ezek rugalmasabban kezelve más kérdésekben is alkalmazhatóak. Az első az objektivista stratégia: itt a deszekuritizáló aktor a kihívás veszélyének szubjektív mivoltát világítja meg, hangsúlyozva hogy objektíve nem jelent fenyegetést. A második, konstruktivista stratégia során a szekuritizáció folyamatának megértése az eszköz, a harmadik, dekonstruktivista esetén pedig a történetmesélésen van a hangsúly, ami strukturálja a környezetünkről alkotott percepciót.

A Wæver (1995) által leírt hidegháborús eset, illetve Aras és Polat (2008) Törökország és Irán, illetve Szíria közti kapcsolatok deszekuritizációjáról szóló tanulmánya bemutatja, hogy a gyakorlatban milyen elemei lehetnek a folyamatnak. A deszekuritizáló aktor kijelölhet bizonyos kihívásokat (például az emberi jogok), nem biztonságiasított, a normál politika keretein belül maradó tárgyalások, és diskurzus részévé tehető területekként, a biztonságatlanítás pedig innen tud majd kiszélesedni egyéb területekre (Wæver, 1995). Egyes, korábban biztonságiasított témák előtt megnyílhat a párbeszéd lehetősége (Aras és Polat, 2008). A katonaság egyre kevésbé, a civil szféra egyre erősebben lesz jelen a párbeszédekben (Aras és Polat, 2008), így egyre több kérdéskör kerül majd ki a biztonságpolitikai témák köréből (Aras és Polat, 2008). Nem tervezett folyamat lehet a beszédaktus sikertelensége: az elit, mely korábban újra és újra reprodukálta az ideológiai alapot, aminek része volt az egyes témák biztonsági státusza, nem folytatja tovább ezt a gyakorlatot (Wæver, 1995).

2.2. Magyarország Oroszország-képe a rendszerváltástól napjainkig

2.2.1. Az Oroszországról alkotott kép a külpolitika tükrében

A kelet-közép-európai országok mindegyikének negatív történelmi tapasztalatokkal terhelt a viszonya Oroszországgal, amely az alapvető várakozások szerint, ha nem is határozza meg teljes mértékben, mégiscsak hatással bír az egyes országok Oroszországgal kapcsolatos politikájára. Magyarország a rendszerváltást követő két évtizedben is azon államok közé tartozott, amelyek nyitottak voltak a szorosabb, pragmatikus együttműködésre Moszkvával, ha érdekük ezt kívánta (Sz. Bíró, 2020). Noha már a 2000-es évek szocialista kormányai alatt megindult a közeledés, az utóbbi évtizedben a magyar Oroszország-politika éles fordulatot vett, és ez a közeledés korábban sosem látott mértéket öltött, túllépve a térség államaira jellemző kereteken, és a hagyományos Oroszország-percepció által kijelölt korlátokon is (Krekó, 2018).

Az *Antall-* (1990-94) és a *Horn-kormányok* (1994-98) idején Magyarország Oroszországhoz való hozzáállását (a több évtizednyi alárendelt szerep után) bizalmatlan, de jóhiszemű távolságtartás jellemezte, ami kölcsönösnek volt mondható (Simai, Ludvig és Weiner, 2012). Megállapodások születtek az egykori szovjet csapatok kivonásáról és az adósságok rendezéséről. Magyarország a nyugati integráció felé orientálódott, ehhez viszonyítva Oroszországhoz nem fűzték olyan politikai vagy gazdasági érdekeltségek, amelyek miatt a magyar kormány indokoltan látta volna a kapcsolatok szorosabbra fűzését (Sz. Bíró, 2020), (amellett, hogy az ország ellátást biztosító energiahordozók szinte teljes mértékben Oroszországból származtak).

Az első *Orbán-kormány* (1998-2002) már jóval markánsabb álláspontot képviselt Oroszországgal szemben, aminek a miniszterelnök gyakran hangot is adott. Az 1998-as orosz államcsőd és a belpolitikai bizonytalanság (Vicgai, 2001) lehetett az oka az ország „Európa éretlenségét”, múlttal való azonosítását vagy a Nyugattal való értékközösségének hiányát kijelentő állításoknak. Orbán Viktor ezek mellett erősödő, a nagyhatalmi státuszához visszatérni kívánó államként látta Oroszországot, amely kifinomultabb módszereivel biztonsági fenyegetést jelent. A Külügyminisztérium kommunikációjával tompította ezt a hangnemet (Sz. Bíró, 2020). A magyar társadalmat is alapvetően russzofóbia jellemezte (Simai, Ludvig és Weiner, 2012).

Ez a negatív percepció nem indított el tartós tendenciát. A *Medgyessy-kormány* (2002-2006) az ezredfordulót követően rendkívüli növekedést produkáló orosz gazdaságban látta meg az indokot a két ország gazdasági alapú közelítésére, ami a 2008-as gazdasági világválságig felfelé ívelt (Sz. Bíró, 2020). A kormány támogatta az olasz-orosz együttműködésben épülő földgáz-vezeték megépítésének tervét, amelyet – és egyáltalán az Oroszországhoz való közeledést – az ellenzékben lévő Fidesz kemény bírálatokkal illetett. Az asszertív orosz gazdaságpolitikában

és az Oroszországtól való energiafüggőségben a szuverenitás korlátozódásának kockázatát látták, a keleti politikát a szabadságot és függetlenséget nem tűrőként jellemezték. A „Nabucco vs. Déli Áramlat” gázvezetésekről szóló vita a közvéleményben is jelen volt, a lakosság legnagyobb része mindkét projektet támogatta, de a Déli Áramlat önálló támogatottsága messze elmaradt az amerikai és uniós támogatottságú Nabuccóé mögött.² A 2008-as grúz-orosz háborút Orbán Viktor az ellenzék vezetőjeként az 1956-os szovjet beavatkozáshoz hasonlította (Virág, 2014).

A második (2010-12) és harmadik Orbán-kormány alatt (2014-18) nem várt ütemben folytatódott a közeledés. A korábban Moszkva szerepét, mint biztonsági fenyegetést hangsúlyozó Fidesz kormányra kerülve minden eddiginél szorosabb köteléket alakított ki Oroszországgal, elsősorban gazdasági téren. Ennek látványos elemei rendszeres kétszemélyes kormányfői találkozók. A kormány Oroszországot, mint az egyik legfontosabb partnerállamot tüntette ki figyelmével, stratégiai célja között megnevezte a barátságot Oroszországgal. A belpolitikai (autoriter berendezkedés), külpolitikai (2014-es orosz-ukrán háború) és gazdasági (a stratégiai sebezhetőséggé váló egyoldalú földgáz-függőség) aggályok felett az Oroszországra korábban, mint érdekszféráját visszaépíteni igyekvő nagyhatalomra tekintő párt most szemet hunyt, kommunikációjában kerülve a témát (Sz. Bíró, 2020). A térség országai között Magyarországon ellenezte legerősebben a kormányzati kommunikáció az EU Oroszország elleni szankcióit (Végh, 2016).

A „keleti nyitás” mögötti érvelés lényege az átalakuló világrend, amelyben a Nyugat veszít a súlyából, és Magyarországnak alkalmazkodnia kell ehhez, keleti irányú partnerségek kiépítésével, amelyet szuverén ország lévén, a saját érdekei mentén, a nyugati érdekeknek akár ellenében is megtehet (Visnovitz és Jenne, 2021). A magyar és az orosz kormányzat között a konzervatív, nacionalista ideológia is kapocsként szolgál, Orbán Viktor pedig Oroszországra, mint a sikeres, de nem liberális demokráciák egyikére, példaként tekint a belpolitikai berendezkedést illetően, ahogyan ezt a 2014-es Bálványosi Nyári Szabadegyetemen tartott beszédében kifejtette (GeneralForgeron, 2018).

² A Nabucco a Kaszpi-térségből szállított volna nem orosz gázt, csökkentve ezzel Európa az kiszolgáltatottságát, míg a Déli Áramlat tovább növelve azt, (Ukrajnát elkerülve) továbbra is orosz gázt szállított volna. Végül az ellenérdekeltségek felülkerekedése miatt egyik projekt sem valósult meg.

2.1.2 A közvélemény alakulása – néhány tendencia

Magyarországon az Oroszországgal szemben folytatott politika a külpolitika azon kevés területe közé tartozik, amely az átlagember érdeklődésére tarthat számot. A 2010-ben kezdődő „keleti nyitás” ennek megfelelően nagy visszhangot és megosztott fogadtatást váltott ki a közvéleményben, amit Oroszország 2014-ben Ukrajna ellen indított háborúja még inkább felerősített. Összességében az eseményekkel párhuzamban azonban a magyar lakosság oroszokkal szembeni véleménye a közvélemény-kutatások szerint inkább javuló tendenciát mutatott, ami a politikának a közvéleményre gyakorolt hatását igazolja (Krekó, 2018).³

Habár 2017-ben, ha Magyarország helyes orientációját illetően általánosabban megfogalmazva, Kelet és Nyugat között kellett választaniuk, a magyar lakosság sokszoros többségben a Nyugat mellett foglal állást, (bár legtöbbször a kettő közé helyeznék az országot), a konkrét országokra vonatkozó kérdésfeltevés esetén Oroszország pozíciója a rokonszenv tekintetében a rendszerváltás idejéhez képest jelentős javulást mutatott, hátránya az Egyesült Államokhoz képest egyre csökken (Medián, 2018, idézi Krekó, 2018). Egy 2021-es kutatás szerint nemzetközi súlya egyértelműen növekszik a magyar lakosság véleménye szerint (Szabó, 2021). Egy 2016-os vizsgálat alapján Oroszország harmadik helyet foglal el azon országok körében, amelyekkel a megkérdezettek szerint Magyarországnak szoros kapcsolatra kell törekednie, és egy 2021-es felmérés szerint a népesség nagy része nem tartja jogosnak a túl nagy hazai orosz befolyással kapcsolatos aggályokat (Szabó, 2021). 2017-ben a válaszadók 13%-a tartotta csak számon Oroszországot, mint biztonsági fenyegetést (Kerner, 2017, idézi Krekó, 2018, 387.). A kifejezett katonai együttműködést csak kevesen támogatták (Etl, 2020). Putyin „erős emberként” egy 2017-es és egy 2018-as kutatás szerint is a legkedveltebb külföldi vezetők egyike, illetve ahogy Szabó (2021) tanulmányában rámutatott, képességeiben is felülmúlja egyéb nagyhatalmak vezetőit a magyar lakosság szemében. Egy 2006-ban, 2012-ben és 2016-ban megismételt kutatás az orosz néppel szembeni rokonszenv növekedését, a nyelv felértékelődését mutatja (Szvák, 2017). Az Oroszországgal szembeni szimpátia erős összefüggést mutat a pártpolitikai hovatartozással: a Fidesz-szavazók jóval nagyobb részének pozitív a véleménye Oroszországról (Medián, 2018, idézi Krekó, 2018; Szabó, 2021). Noha a negatív történelmi tapasztalat még mindig erősen jelen van a gondolkodásban (Szvák, 2017), ez nem akadályozza az elmúlt évek javuló tendenciáját és nem jelent egyet a fenyegetettség-percepció jelenlétével.

³Emellett minden bizonnyal elősegíti ezt a tendenciát a Magyarországon is megfigyelhető orosz információs jelenlét (Krekó, 2020, 2022) is, azonban ennek szerepét és működését a dolgozat nem vizsgálja.

3. Módszertan: tematikus tartalomelemzés

3.1 A tematikus tartalomelemzésről röviden

A dolgozat magyar kormányzat Oroszországot illető kommunikációját Ukrajna 2022. február 24-i orosz invázióját követően a Braun és Clarke (2006) által megfogalmazott tematikus tartalomelemzés módszerével vizsgálja. Ez a módszertan lehetővé teszi nagy terjedelmű szövegek tartalmának összegzését, a visszatérő elemek beazonosításán, kvalitatív elemzésén és csoportosításán keresztül. A fejezet a szerzőpáros 2006-os munkája alapján mutatja be a módszert.

A tematikus tartalomelemzés elsősorban a pszichológiában használt módszertan, amely rendkívül rugalmas keretekkel bír, ezért bizonyos értelmezések (Boyatzis, 1998, idézi Braun és Clarke, 2006) szerint valójában egy eszközről van szó, amellyel a kvalitatív elemzések jelentős hányadában alkalmazott, ha ez az adott kutatás során explicit módon nem is jelenik meg. Flexibilitásának köszönhetően az adott kutatás sajátosságaihoz, az elemzett adatokhoz vagy az elméleti háttérhez alakítható, azonban ezeket fontos konkrétan meghatározni. A tematikus tartalomelemzés célja mintázatok, másnéven témák azonosítása az adatokban, majd ezek elemzése és jelentéstartalmának vizsgálata.

3.2 Az elemzés kereteinek lefektetése

Az egyik kezdeti lépés az adatgyűjtemény (*data corpus*), majd az adathalmaz (*data set*) meghatározása. Előbbi az összes, adott kutatáshoz elkészült adatot, a második pedig az elemzés során ténylegesen felhasznált adatokat jelenti. Jelen vizsgálat során az adatgyűjteményt az Orbán Viktor miniszterelnöki honlapján (miniszterelnok.hu/beszedek), illetve annak archivált verzióján (2015-2022.miniszterelnok.hu/#beszedek_container) megtalálható 2022. február 1. és március 16. közötti beszédek alkotják. (A „beszéd” címke alatt találhatóak olyan szövegek, amelyek nyilatkozatként, felszólalásként, előadásként vagy videóüzenetként neveztek meg. A február 1-ét, mint kezdődátumot az indokolja, hogy ezen a napon jelent meg a miniszterelnök moszkvai látogatásáról szóló sajtónyilatkozat, erre az eseményre pedig később is hivatkozik, illetve itt már felmerült a lehetséges eskaláció kérdése is. A záró dátum pedig a honlapon található legfrissebb beszéd keltezése.) Az adathalmazt elemeinek kiválasztása tematikus alapon történt, azok a szövegek alkotják, amelyekben szó esik az orosz-ukrán háborúról vagy Oroszországról. Az adatkivonatokat (*data extract*) az egyes adatok kis egységei, amelyeket a kutatás szempontjából relevánsként azonosítunk, például mondatok vagy mondatrészek.

Az elemzés kezdeti szakaszában fontos bizonyos kérdésekben leszögezni az elemzés paramétereit. Ilyen többek között az elméleti háttér, ami jelen esetben a szekuritizáció és deszekuritizáció konstruktivista szemléletet képviselő elmélete. Fontos meghatározni továbbá azt, hogy milyen prevalencia mellett nevezünk valamit témának. Jelen elemzés során a témák azonosítása során került kijelölésre a nagyjából 6 adatkivonatosságú határ, ami alatt egy témajelölt nem nevezhető témának. A nagyobb gyakoriság nem feltétlenül korrelál a téma fontosságával. Az elemzés típusa nem az egész adathalmaz, hanem egy tárgykör mégpedig esetünkben az Oroszországgal kapcsolatos hozzáállás bemutatása. Jelen dolgozat esetén deduktív megközelítést alkalmazok, ennek értelmében a vizsgálat célzott kérdésen vagy elméleten alapul, az ezek szempontjából releváns adatokat, és kevésbé az adathalmaz egészét írja le. Itt a vizsgált kérdés az, hogy a háború miképpen hatott az Oroszországról kialakított képre, beszélhetünk-e az ország szekuritizációjáról, vagy deszekuritizációjáról? Jelen elemzésben megjelennek szemantikai és látens témák is: előbbi az elődleges jelentés szintjére, míg a második az interpretáció szintjére fókuszál.

3.3 A tematikus tartalomelemzés fázisai

A tematikus tartalomelemzés hat fázisra bontható, amelyek során a kódok, majd a mintázatok vagy témák azonosításra, majd rendszerezésre és bemutatásra kerülnek (Braun és Clarke, 2006).

Az első fázis az adathalmazzal, annak terjedelmével és mélységével való ismerkedés. Ez a teljes adathalmaz legalább egyszeri aktív, értelmező elolvasását jelenti, ami különösen fontos abban az esetben, ha az adatok nem saját gyűjtésből származnak, amely jelen elemzés esetén is fennáll. Érdekes már ebben a szakaszban mintázatok, témák, potenciális kódok után keresve olvasni. Ez 81 beszéd és interjú elolvasását jelentette, azonban ezeknek sokszor csak egy kis szelete releváns a dolgozat témáját illetően.

A második szakasz a kezdeti kódok generálása. A kód az adatok alapvető egysége, amely a vizsgált jelenség szempontjából tartalommal bír, a téma építőköveként tekinthetünk rá. A kutatási téma itt (az Oroszországról alkotott narratíva) előre meghatározza, hogy milyen tartalmú információ lehet releváns, miből lehet kód. Nem a teljes adathalmaz, hanem csak bizonyos témák elemzése a cél. A kódolást manuálisan történt, a nagyobb terjedelmű szövegek esetén esetlegesen keresőszavak (elsősorban *orosz*, *Oroszország*, *háború*) segítségével. Fontos lefektetni, hogy előfordulhatnak egymásnak ellentmondó információk az adatokban, ezeket figyelembe kell venni.

A harmadik lépés a kódok vizsgálata, ezekből tartalmi csoportosítással témák kialakítása, majd a kialakított témák közötti relációk felvázolása. A témák kapcsolódhatnak egymáshoz, lehetnek azonos szinten, de egyes témák (altémák) állhatnak alá-fölé-rendeltségi viszonyban más témákkal. Nem minden téma kapcsolódik egy másikhoz. Ezt a lépést segíti a vizuális szemléltetés, amit jelen elemzés során is alkalmaztam.

A negyedik fázis a kialakított témák vizsgálata az adatkivonatok és kódok újraolvasása által, abból a szempontból, hogy megfelelnek-e a téma megnevezésnek, vagy ezek felülírása szükséges, témák összevonásával, szétbontásával, vagy a szintek közötti elmozgatásával. Akár új kódok vagy témák is bekerülhetnek az eddigiek közé, ez a folyamat ugyanis nem lineáris, hanem rekurzív. A témák véglegességének feltétele a belső homogenitás, az egységes, koherens tartalom, és a külső heterogenitás, azaz az egyértelmű elkülönülés más témáktól. Az ötödik szakasz a mintázatok tényleges megnevezése, illetve ezek rövid, néhány mondatos bemutatása.

A témák kialakításának ezen folyamata során vált egyértelművé az, hogy ezt a módszert elsősorban pszichológiai kutatások során alkalmazzák, szükséges volt tehát a módszer adathalmazhoz való alakítása, amit annak rugalmassága lehetővé tett. A vizsgált szövegek ugyanis nem különböző egyénektől, hanem egy embertől származnak, akinek kommunikációja vezető politikus lévén nem spontán, hanem tudatos tervezés eredménye. Ezáltal sokkal koherensebb és következetesebb, ellentmondásoktól mentesebb. Az említett motívumok, fordulatok sokszor szó szerint ismétlődnek, csak mint a nyelvtani szerkezetek, egy-egy beszéd tartalma már eredetileg tematikusan került kialakításra. Ezért a mintázatok már akár a kezdeti fázisok során tisztán elkülönülnek, nem feltétlenül szükséges az eredeti módszer által előírt újra és újra történő felülvizsgálat, sőt a témák kialakításának ilyen szintű szakaszolása sem.

A hatodik, egyben utolsó lépés a jelentés, jelen esetben elemzés elkészítése, azaz a témák vizsgálata, amelynél példaként konkrét adatkivonatokat is megjelennek. A helyes elemzése nem csak az adatok leírásából áll, hanem azoknak az elemzés narratívájába való beillesztéséből, és a kutatási kérdésre való reflektálásból is.

4. A magyar narratíva ismertetése az azonosított témák alapján

4.1 A hat azonosított téma

A beszédek elemzés során összesen hat témát azonosítottam, amelyek ismertetése összefoglalja a miniszterelnök Oroszországról alkotott narratíváját, ami pozíciójából fakadóan az egész kormányzatéval egybecseng, illetve vezérfonalalként szolgál a magyar jobboldalnak. A narratíva állításainak az esetleges objektív igazságtartalma nem befolyásolja helyüket az elemzésben. A

témákat, illetve a köztük lévő kapcsolatokat a fent leírt módszer alapján konkrét adatkivonatok, mint példák segítségével mutatom be. Egyes adatkivonatok több kategóriába is sorolhatók. Ezek mellett fontos azoknak az adatkivonatoknak a bemutatása is, amelyeket nem lehetett egyik témába sem besorolni, mert a látens (azaz interpretáción alapuló) elemzés keretei között esetükben is megfigyelhető egy bizonyos séma, illetve a teljes narratíva szempontjából van súlya a jelenlétüknek.

4.1.1 Oroszország nagysága

A talán legfontosabb szereppel bíró és legmarkánsabban elkülönülő téma *Oroszország nagyhatalmisa*. Orbán Viktor visszatérően használja Oroszországra például a nagyhatalom, atomhatalom jelzőket, a Kelet megtestesítőjeként hivatkozik rá, illetve a „nagyfiúk” közé sorolja. Ostromolható, de bevehetetlen erődként ábrázolja az országot, ami végtelen tartalékokkal rendelkezik, aszimmetrikus a katonai fölénye Ukrajnával szemben, és az EU gazdasági szankciói nem tudnak benne kárt tenni. Hangsúlyozza, hogy még Európa nagyhatalmai, Németország és Franciaország sem ülhetnek egy asztalhoz vele, egyedül az Egyesült Államok teheti meg ezt. Mint nagyhatalom, Oroszország a saját érdekeit követi, kialakítja saját biztonsági igényeit, amivel a saját biztonságát garantálja. Ide tartozik Ukrajna fel nem vétele a NATO-ba, amit Moszkva jelzett, de a NATO ezt nem fogadta el, emiatt folyamodtak a fegyveres úthoz az oroszok, lényegében tehát a saját biztonságuk garantálása érdekében. Arra is utal, hogy fontos az orosz biztonságpercepció kielégítése, nem szabad, hogy az EU-ra vagy a NATO-ra hadviselő félként tekintsen.

Példák az adatkivonatokból:

„Ez a visszautasítás pedig azt a következményt váltotta ki, hogy ma az oroszok fegyverrel akarnak érvényt szerezni azoknak a biztonsági igényeiknek, amelyeket korábban tárgyalás útján akartak elérni.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„[...] a szankciók nem billentik meg Moszkvát.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„[...] ott vannak a nagyfiúk is: az Egyesült Államok, az Európai Unió, Oroszország, a törökök.” (miniszterelnok.hu, 2022f)

4.1.2 Gazdasági függőség

A második téma az *Európai Unió, kiemelten Magyarország gazdasági függése Oroszországtól*. Orbán Viktor olvasatában a két térség gazdasága között csereviszony épült ki: Európa technológiát és tőkét szállított Oroszországba, ahonnan pedig nyersanyag és energia érkezett. Ezek elérhetősége pedig az európai gazdaság alapvető feltétele, energetikai szempontból Európa ugyanis messze elmarad Oroszország mögött. A miniszterelnök szerint Európa jobban rászorul az orosz energiára, ugyanis Moszkva az árak emelkedésén és a Kína felé való forduláson keresztül kárpótolni tudja magát. Az együttműködés megbomlása után, az orosz energia hiányában az európai gazdaságra elgyengülés vár. A szankciók, különösképp a kőolajé és potenciálisan a földgázé nem érik el céljukat, ugyanis ezek nem okoznak jelentős kárt Oroszországnak, ellenben Európának igen.

Példák az adatkivonatokból:

„Európa az együttműködés nélkül vérszegény és sápatag.” (miniszterelnok.hu, 2022f)

„[...]” a szankciók nem billentik ki Moszkvát.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„Márpedig az energia területén mi, Európa törpék vagyunk, Oroszország pedig óriás. Most látok először olyat, hogy a törpe vet ki szankciót egy óriásra.” (miniszterelnok.hu, 2022j)

„Szétesett, szétverték, kettéválasztották, nevezzük, ahogy akarjuk, de ez a modell megszűnt.” (miniszterelnok.hu, 2022a)

„[...] a hatalmi szerkezete Európának úgy nézett ki, hogy a gazdasági fundamentumban Oroszország olcsó energia és olcsó nyersanyag, Európa fejlett modern technológia, a német–francia tengely uralja Európát, a másik oldalon Oroszország: ebből az együttműködésből jön az európai gazdasági siker.” (miniszterelnok.hu, 2023b)

4.1.3 Globális játszótér

A következő téma a *globális játszótér*. Az ebbe a kategóriába sorolt adatkivonatoknál és kódoknál Orbán Viktor az orosz-ukrán háború globális kontextusáról alkotja meg narratíváját, leggyakrabban az Egyesült Államok valós vagy vélt szerepét illetően. (Ez, noha összefügg az előző, Oroszország nagyhatalmiságát hangsúlyozó témával, mégis elválasztható attól, mert itt egyes külső aktorok kifejezett szerepéről, illetve a globális szintér konkrét vonatkozásairól van szó van szó.) A miniszterelnök több alkalommal említi a multipoláris világrend beköszöntét a

Nyugat és az Egyesült Államok hanyatlásával párhuzamban, amely tágabb kontextusba helyezi a konfliktust, és aminek az a katalizátora lehet. Ebben a világrendben Oroszország és Kína is helyet kér magának a világ nagyhatalmai között. Számos alkalommal hangzik el homályos, specifikus államok vagy személyek megnevezése nélküli elemzése annak, hogy kik a háború nyertesei, akik annak globalizálódásában érdekeltek. Egyes amerikai cégek nagy profitot termeltek, illetve az amerikai, cseppfolyós földgáz (LNG), ami az orosz alternatívájaként jelenik meg Európában, szintén magas áron kapható. Noha Orbán Viktor kijelenti, hogy a háború haszonélvezői nem feltétlenül szándékosan alakították így az események menetét, ez lehet véletlenek összjátéka is, illetve mindezt az összeesküvés-elméletek közé sorolja, de önmagában a kérdés tematizálása is a narratíva elemévé teszi azt.

Példák az adatkivonatokból:

„Ez a korszak ér véget, ezt a politika bükkfanyelvén úgy mondják, hogy most egy multipoláris világrend kopogtat az ajtónkon.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„[...] a világ számos vezetője éppen azon dolgozik, hogy újra blokkvilágba szervezze az életünket.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„Az gyakran van úgy, hogy egy konfliktusnak a következményei előre megtervezett, szándékolt célok voltak, de olyan is van, amikor nem. [...] a háborúnak vannak nyertesei, ha akartak nyertesek lenni, ha nem.” (miniszterelnok.hu, 2022d)

„Azok a szereplők voltak erősebbek, akik a konfliktus nemzetközivé szélesítésében voltak érdekeltek.” (miniszterelnok.hu, 2022d)

„Béke akkor lesz, ha az amerikaiak és az oroszok tárgyalnak egymással.” (miniszterelnok.hu, 2023a)

4.1.4 Kiegyensúlyozás

A negyedik téma a *kiegyensúlyozás*. A miniszterelnök gyakran helyezi Ukrajnát és Oroszországot nyelvtani, mondatszerkezeti értelemben egymás mellé megszólalásaiban. Az egyik oldalt érintő információ mellé gyakran rendel tükörképet a másik oldalról, szimmetriát kialakítva így a két fél szerepe között, mindkét fél a háborúban való aktori szerepét hangsúlyozva. Már maga az orosz-ukrán háború kifejezés is erre utal. Annak ellenére, hogy ez egy faktuálisan pontos, és

gyakorta használt megnevezés, létezik alternatíva is (pl. orosz invázió), így mindegyik használata egy bizonyos értékválasztás a többivel szemben.

Példák az adatkivonatokból:

„[...] egyetlen magyar sem szorulhat az ukrán üllő és az orosz pöröly közé.” (miniszterelnok.hu, 2022b)

„[...] ez a háború két szláv nép háborúja.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„Oroszország az orosz érdekeket nézi, Ukrajna pedig Ukrajnáét.” (miniszterelnok.hu, 2022k)

„[...] az ukrajnai háborúban nem a jó és a gonosz seregei, hanem két szláv ország csapatai vívnak egymással [...].” (miniszterelnok.hu, 2023a)

4.1.5 Orosz agresszió és felelősség

Az ötödik téma explicit módon az előzővel ellentétes álláspontot képvisel: *orosz agresszió és felelősség*. Orbán Viktor gyakorta megismétli a kétségek eloszlatása végett: Oroszország a támadó fél, Magyarország pedig elítéli ezt, (bár több alkalommal *de* kötőszóval folytatódik a mondat) és segítséget nyújt minden menekültnek, illetve pénzügyi támogatást Ukrajnának

Példák az adatkivonatokból:

„Elítéljük a támadót, a megtámadottat pedig segítjük, [...].” (miniszterelnok.hu, 2022c)

„[...] Oroszország az agresszor, Ukrajna az áldozat.” (miniszterelnok.hu, 2022c)

„De nagyon fontos, hogy erkölcsileg különbséget tegyünk egy dolog megértése és egy dolog elfogadása között.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

4.1.6 Biztonság

A hatodik, egyben utolsó azonosított téma a *biztonságé*. Orbán Viktor gyakran hangsúlyozza, hogy az ország biztonsága az elsődleges érdek. A háború számunkra is fenyegető jellegére a szomszédunkban zajló háborúként hivatkozik. Az egyik leggyakrabban visszatérő elem az, hogy ki kell maradnunk a konfliktusból, nem szabad a részévé válnunk. Orbán azt az állítást,

hogyan az oroszok nem állnak meg Ukrajnával, csupán propagandának tartja. Így a narratíva szerint a háborúhoz való csatlakozás veszélye nem Oroszország esetleges támadása miatt fenyeget, hanem a tisztázatlan tartalmú belesodródás vagy belesodrás miatt. A miniszterelnök a szuverenitást is veszélyben látja, ám a veszély forrásaként nem nevez meg konkrét államot, politikust, de térséget sem.

Példák az adatkivonatokból:

„[...] nem fogjuk engedni, hogy Magyarországot bárki belesodorja ebbe a háborúba.” (miniszterelnok.hu, 2022h)

„A legfontosabb, hogy Magyarország ebbe a háborúba semmiképpen se sodródjon bele [...].” (miniszterelnok.hu, 2022g)

„Vannak és lesznek külső befolyásolási kísérletek.” (miniszterelnok.hu, 2022i)

A biztonság a katonai mellett a gazdasági szektorban is veszélybe kerülhet az európai gazdaság szankciók miatti megroppanása, illetve az energiaellátási problémák miatt. Ezutóbbi a környezeti szektort is érinti. Orbán Viktor a migrációt, mint kulcsfontosságú fenyegetést is megemlíti a kétoldali migrációs nyomás kapcsán.

4.2. Releváns témajelöltek

A felsorolt hat téma mellett az adatkivonatok között szerepel néhány elem, amin nem sorolható egyik kategóriába sem, önálló kategória alkotásához nincs köztük kellő koherencia, vagy nem elég gyakoriak az adathalmazban, mégis fontos elemei az Oroszországgal kapcsolatos narratívának.

Az egyik ilyen a tűzszünet, és béketárgyalások azonnali szükségessége a háború folytatása helyett. Ennek realizálódása a jelenlegi status quót rögzítené, Oroszország jelenleg nem hajlandó engedni a követeléseiből, amely Ukrajna bizonyos területeinek annektálást jelentené, így az Orbán Viktor által megjelölt cél, a béke nem tartalmazza az ukrán győzelmet.

A másik témajelölt pedig Ukrajna területének és a efelett gyakorolt fennhatóságának relativizálása. Ez elsősorban két helyen nyilvánul meg:

„Ez a háború, ami most zajlik, kitörhetett volna már 2014-2015-ben is, hiszen akkor is nemzetközi jogi értelemben ukrán területeket foglaltak el az oroszok katonai erővel [...].” (miniszterelnok.hu, 2022d)

„[...] abban vagyunk érdekeltek, hogy Oroszország és Közép-Európa között legyen egy szuverén állam, amit hívjunk az egyszerűség kedvéért most Ukrajnának.” (miniszterelnok.hu, 2022d)

„Először is mindig megfelelő szélességű és mélységű területnek kell lennie Magyarország és Oroszország között. Ez ma Ukrajna, amelynek függetlensége és életképessége ezért – ezért! – közvetlen magyar érdek.” (miniszterelnok.hu, 2022f)

Ez nyilvánvalóan nem a magyar kormány vagy akár Orbán Viktor kifejezett, hivatalos álláspontja Ukrajna területi szuverenitásának el nem ismeréséről, de olyan szemlélet, ami szintén tovább árnyalja a narratívát.

A harmadik egy olyan vélemény a miniszterelnök részéről, ami keretbe foglalja az egész háborúról alkotott gondolkodásmódot: a háború, a gazdasági- és energiaválság valójában csak egy paraván, amely eltakarja a jövő szempontjából leglényegibb témákat, a migrációt és a gendert.

4.3 Gyakoriság és a témák közti összefüggések

Az egyes témák visszatérő jellegét tekintve a *biztonság*, a *gazdasági függés*, illetve *Oroszország nagysága* állnak az első három helyen. Míg a leggyakoribb adatkivonatok a békekötés, majd a konfliktusból való kimaradás szükségessége, a szomszédban zajló háború, illetve a földgázellátás zavartalansága.

A témák közötti relációk sűrűbbre szövik a narratíva hálóját, ezért lényeges ezek ismertetése is. *Oroszország nagyhatalmiságával* szoros összefüggésben áll a *gazdasági ereje és energetikai szerepe*, kétirányú, kölcsönös megerősítő kapcsolat áll fenn köztük: azért függünk Oroszországtól gazdaságilag, mert nagyhatalom, és azért (is) nagyhatalom, mert gazdaságilag függünk tőle. A háború *globális játszótéren* való elhelyezése és vizsgálata, egyéb külső szereplők beemelése a nagyhatalmi politika és versengés szintjére emeli a konfliktust, és *Oroszországot a nagyhatalmak* körébe sorolja. Bár közvetett módon, de a *gazdasági függés* miatt kivetett szankciókon keresztül a *globális szereplő* Amerika haszonélvezőjévé válik a háborúnak azáltal, hogy a cseppfolyós földgáz számára új piac nyílt meg. A *biztonsági* fenyegetések egyikének, a gazdasági és energetikai válságnak a kiváltói a gazdasági szankciók, amelyek a *gazdasági függőség* és Oroszország energetikai jelentősége miatt nem érnek célba és okoznak kihívást az európai országoknak. Magyarország *biztonságát* veszélyezteti a háborúba való sodródás, illetve a szuverenitásának megtámadása, amelynek okozója lehet egy külső, *globális aktor* is. Végül pedig

fellelhető egy ellentétes kapcsolat is két téma között: a helyzet kiegyensúlyozása, illetve az orosz agresszió elismerése és elítélése egymásnak ellentmondó magatartáselemek, attitűdök.

4.4. Látens megközelítés, az adatok interpretációja

A szemantikai megközelítéssel azonosított témák mellett beszélhetünk olyanokról is, amelyeket nem lehet szó szerint kinyerni az adatokból, hanem az adatok *mögé* nézésen, a másodlagos jelentéstartalmak vizsgálatán, a beszélői szándék értelmezésén és a beszéd konstruáltságának elemzésén keresztül jutunk el hozzájuk (Braun és Clarke, 2006).

Az egyik ilyen a biztonsági fenyegetésekkel kapcsolatos: Magyarország biztonságát fenyegeti az energiaválság, a háborús infláció, a gazdasági válság, az energetikai válság, a migráció, és a háborúba való „belekeveredés”, azonban a háborút elindító Oroszországot, mint lehetséges támadót, vagy mindezek elsődleges előidézőjét Orbán Viktor nem nevezi meg a biztonsági probléma forrásaként. A gazdasági válságért és az energetikai válságért az Európai Unió tartozik felelősséggel. Az, hogy, hogyan „sodródhatunk bele”, vagy, hogy kik „sodornának” minket a háborúba tisztázatlan marad, annak ellenére, hogy nagy gyakorisággal jelenik meg a beszédekben. Általánosságban pedig gyakran szerepelnek a szövegekben egyéb, nyelvtani értelemben alanytalan, vagy specifikus szereplőt meg nem nevező mondatok, például:

„[...] és mindez paravánt húz a szemünk elé, paravánt húz közénk és a gender, illetve a migráció kérdése közé.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„[...] a világ számos vezetője éppen azon dolgozik, hogy újra blokkvilágba szervezze az életünket.” (miniszterelnok.hu, 2022e)

„Vannak és lesznek külső befolyásolási kísérletek.” (miniszterelnok.hu, 2022d)

Mindez, illetve a globális szintér szereplőinek bevonása, illetve a háborús felek viszonyának egyensúlya Oroszország felelősségének hangsúlyozása helyett történik. Habár Orbán Viktor és a magyar állam hivatalosan számos alkalommal elismerte az orosz agressziót, és elítélte azt, ez a kommunikáció, a retorika által nem erősíti meg, vagy hangsúlyozza gyakran, sőt, sokszor ennek ellenkezőjére utal implicit módon. Egy információ, narratíva átadása és a közönség általi befogadtatása céljából pedig az bír hatással, ha az többször, konzisztensen, ellentmondó információktól mentesen kerül ismétlésre – mint ahogy ez a kormány legtöbb álláspontja esetén történik.

5. Konklúzió

A dolgozat arra a kutatási kérdésre keresi a választ, hogy hogyan formálta a 2022-es orosz-ukrán háború a magyar kormány Oroszországgal kapcsolatos narratíváját a szekuritizáció és deszekuritizáció szempontjából? Ennek megtalálásához a leírt narratíva és a biztonságiasítás-elmélet összevetése szükséges. Elmondható, hogy a háború előtt Oroszország, annak politikai vagy gazdasági befolyásának növekedése, illetve asszertív külpolitikája a magyar kormány értelmezésében és kommunikációjában nem szerepelt biztonságpolitikai kihívásként. Ez minden korábbi rendszerváltás utáni, az oroszokkal irányába nyitó, semleges, vagy kifejezetten ellenséges kormányhoz képest pozitív irányú változás volt az oroszok megítélését illetően. Deszekuritizációt ez kifejezetten csak a Fidesz saját, 2010-es kormányra kerülését megelőző narratívájához képest jelentett, a párt számos vezető politikusa ugyanis a szuverenitás fenyegetéseként tartotta számon Oroszország gazdasági terjeszkedését. A háború előtti közvéleményre is hatással volt a rendszerváltás óta lezajlott közeledés, javult Oroszország megítélése, a történelmi események ellenére is. Biztonságpolitikai fenyegetésként csak a lakosság elenyésző hányada látta, emellett a pozitív hozzáállás és a kormánypártok támogatása között erős összefüggés mutatható ki.

A február végén kitört háború hatására, bármennyire jó kapcsolatot is ápolt az orosz kormánnyal és bármennyire is előnytelen volt ez gazdaságilag, a magyar kormány változtatni kényszerült az Oroszországot illető kommunikációján. Ez egy ellentmondásos helyzetet eredményezett. Magyarország ugyanis számos alkalommal elítélte Oroszországot, és elismerte a felelősségét a háború kirobbantásáért. Emellett kihirdette a háborús veszélyhelyzetet és katonai készségbe helyezte az országot, Orbán Viktor gyakran nyilatkozik az ország biztonságának elsődlegességéről, és a szomszédunkban zajló háborúba való sodródás veszélyéről. Így tehát elmondható, hogy a háború, mint az államot, szuverenitást, fizikai biztonságot egzisztenciálisan fenyegető kihívás, biztonságiasításra került (a katonai és politikai szektorokban), a veszélyhelyzet bevezetése pedig olyan lehetőségekkel ruházza fel a kormányt, amelyekre a normál politikai keretek között nem lenne lehetőség. Emellett a narratíva része a szankciók okozta gazdasági váláság, mint az egész európai gazdaság romba döntésével fenyegető kihívás, így a szankciók esetében is beszélhetünk szekuritizációról (a gazdasági szektorban). Ugyanez a helyzet az energiaválással, ami a gazdasági szektorból átnyúl a környezeti szektorba is. Orbán Viktor, a magyar kormány, vagy akár a magyar állam rendkívül erős biztonságiasító aktor, nagy társadalmi befolyás összpontosul a kezében, illetve Orbán hatékonyan alkalmazza a biztonságiasítás nyelvezetét is.

Az érem másik oldala, hogy a háborút indító, és így az egzisztenciális biztonsági kihívásokat előidéző Oroszországot, vagy az orosz kormányzatot a magyar kormány nem biztonságiasítja, sőt retorikai eszközökkel, például az alanyok meg nem nevezésével, a béketeremtés célként való megnevezésével, az Egyesült Államok beemelésével vagy Ukrajnával való szimmetriába helyezésével csökkenti annak vélt felelősségét, relativizálva azt. Amennyiben nem a teljes csend, csak a tényleges biztonságiasítás hiánya a feltétel, a deszekuritizáció egyik formája, a non-szekuritizáció figyelhető meg a vizsgált esetben, aminek során egy adott témát eleve nem biztonságiasítanak.

Ez a kommunikáció a közvéleményre is kihat. Nem lehet véletlen, hogy a Free Press for Eastern Europe (2022, idézi Atlatszo.hu, 2022) tavaszi közvéleménykutatása alapján a kelet-közép-európai országok között Magyarországon a második legnagyobb, majdnem egyharmad azok aránya, akik szerint indokolható volt az orosz támadás, ugyanennyi azoké, akik szerint Ukrajnának meg kellene adnia magát, ezzel pedig első helyen vagyunk a térségben. Itt vannak legkevesebben azon a véleményen, hogy több nyugati segítség kell Ukrajnának, illetve, hogy az államot fel kell venni az EU-ba. Szembetűnő adat az, is, hogy Magyarországon tartanak legkevesebben egy esetleges orosz támadástól, mindössze a lakosság egy tizede. (Meglépő adat lehet, hogy ezekkel szemben és a kormány kommunikációja mellett az EU most is töretlen népszerűségnek örvend, a térségben leginkább itt.

6. Összefoglalás

A rendszerváltás utáni magyar Oroszország-politika, a közvélemény orosz-képének áttekintése, Orbán Viktor a háború kirobbanását követő kommunikációjának tematikus tartalomelemzése, majd a biztonságiasítás-elmélet alkalmazása során arra a kutatási kérdésre, hogy hogyan formálta a 2022-es orosz-ukrán háború a magyar kormány Oroszországgal kapcsolatos narratíváját a szekuritizáció és deszekuritizáció szempontjából, reflektálva a következő eredményre jutott: a kormány narratívájának segítségével sikeresen biztonságiasította a háborút, a gazdasági és energetikai válságot. És noha elismeri és elítéli annak agresszióját, nem biztonságiasította Oroszországot, bizonyos aspektusból nézve deszekuritizálta azt.

A tematikus tartalomelemzés emellett egy kompakt képet ad Orbán Viktor a háborúval és Oroszországgal kapcsolatos narratívájáról. Ennek hat fő eleme *Oroszország nagyhatalmisága*, a tőle való *gazdasági függőség*, a *globális játszótér*, ami nemzetközi kontextusba helyezi a konfliktust, a hadviselő felek szerepének *kiegyensúlyozása*, az *orosz agresszió és felelősség* elismerése, végül pedig Magyarország *biztonságának* elismerése. Ezek a témák között többnyire

egymást erősítő kapcsolat áll fenn. Bővítik a narratívát a látens módon megjelenő témák, például a krízis mögötti felelős meg nem nevezése, illetve a körvonalazódó jelölt-témák is, például Ukrajna területi relativizációja is.

A kutatás limitációját képezi az, hogy habár Orbán Viktor beszédei nagyméretű adathalmazt alkottak, mégsem fedik le egészen a kormányzat retorikáját, még kevésbé a teljes jobboldali média kommunikációját. A miniszterelnöki honlapon számos interjú is olvasható. Ezek, illetve más jobboldali szereplők bevonásával a vizsgálatba, árnyaltabb képet kapnánk a kormányzati narratíváról, de ehhez a vizsgálathoz, az adatok nagy számából következően már nem manuális, hanem gépi elemzésre lenne szükség.

További kutatási területet nyújthat az a kérdés, hogy az Oroszországgal szembeni a helyzetre való tekintettel relatíve pozitív, Ukrajnával szembeni relatíve negatív attitűd és megítélés összefüggésben áll-e a Magyarország és Ukrajna közötti, az orosznál aktuálisabb kedvezőtlen tapasztalatokkal, azaz a kárpátaljai magyar kisebbség kérdésével és helyzetével terhelt viszonytal? Érdeemes továbbá megvizsgálni, hogy ebből mennyiben következik az oroszokkal szembeni viszonylagos pozitív pozíció, illetve, hogy ez a kép változott-e a háború hatására, ha igen, milyen irányba.

Felhasznált irodalom

- Aras, B., és Polat, R. K. (2008). From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran. *Security Dialogue*, 39(5), 495–515.
- Bocskor, Á. (2018). Anti-immigration discourses in Hungary during the 'Crisis' year: The Orbán government's 'National Consultation' campaign of 2015. *Sociology*, 52(3), 551–568.
- Braun, V., és Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Buzan, B., Wæver, O., és de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Pub.
- Etl, A. (2020). A magyar biztonságpercepció elemzése. *Nemzet és Biztonság*, 13(2), 80–93. <https://doi.org/10.32576/nb.2020.2.6>
- GeneralForgeron (2018. 03. 25.): 2014 - Orbán Viktor az illiberális államról - Viktor Orbán about building an Illiberal State [Videó]. YouTube. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=ZVwILpDagpg> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)
- Krekó, P. (2018). Oroszország a magyar közvéleményben. *Társadalmi Riport*, 382–396.
- Krekó, P. (2020). The Drivers of Disinformation in Central and Eastern Europe and Their Utilization During the Pandemic. *Globsec Policy Brief*, 9.
- Krekó, P. (2022). *Russian influence in Hungary*. Political Capital. https://politicalcapital.hu/news.php?article_read=1&article_id=3101# (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)
- Pete, L. (2022. 11. 28.). *Kelet-Közép-Európában a magyarok a leginkább orosz pártiak és EU-szkeptikusok egy közvélemény-kutatás szerint*. Atlatszo.hu. <https://atlatszo.hu/adat/2022/11/25/kozep-kelet-europaban-a-magyarok-a-leginkabb-oroszpartiakes-eu-szkeptikusok-egy-kozvelemenykutatas-szerint/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)

- Roe, P. (2004). Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization. *Security Dialogue*, 35(3), 279–294. <https://doi.org/10.1177/0967010604047527>
- Simai, M., Ludvig, Z., & Weiner, C. (2012). Oroszország a globális rendszerben és Európában. Az EU-Oroszország kapcsolatok alakulását befolyásoló főbb tényezők változásai és ezek hatása az orosz-magyar kapcsolatokra *OTKA Kutatási Jelentések*.
<http://real.mtak.hu/12080/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- Sz. Bíró, Z. (2020). A magyar–orosz kapcsolatok története (1990–2017). *Védelmi Tanulmányok*. <https://svkk.uni-nke.hu/publikaciok/vedelmi-tanulmanyok/2020>
- Szabó, I. L. (2021). Nagyhatalmi erőpozíciók és a magyar külkapcsolatok percepciója a magyar társadalomban. *Hadtudomány*, 31(1), 44–62. <https://doi.org/10.17047/HAD-TUD.2021.31.1.44>
- Szalai, A., & Göbl, G. (2015). Securitizing migration in contemporary Hungary. *CEU Center for EU Enlargement Studies Working Paper*.
- Szalai, A., & Kopper, Á. (2020). Translating Security across Borders: Staging the Migration Crisis in Hungary and Transylvania. *Millennium: Journal of International Studies*, 48(3), 297–322. <https://doi.org/10.1177/0305829820937071>
- Szvák, G. (2017). *A magyarok orosz-képe (2006-2016)*. Russica Pannonicana.
<https://www.russianstudies.hu/docs/Poszt.szovjet.f%C3%BCzetek.22..pdf> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- Végh, Z. (2016). Magyar válaszok a Majdan után. *REGIO*, 24(1), 20.
<https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i1.94>
- Viczai, P. T. (2001). *Oroszország mai szemmel, különös tekintettel a magyar-orosz kereskedelmi kapcsolatok alakulására-egy moszkvai tanulmányút tapasztalatai alapján*.
http://publikaciotar.repozitorium.uni-bge.hu/575/1/tek_2001_08.pdf (Letöltés ideje: 2022. 12. 01.)

Virág, A. (2014). *Elgázolt szuverenitás. A „Nabucco vs. Déli Áramlat” vita magyarországi vizsgálata a nemzetállami szuverenitás, az európai integráció és az orosz birodalmi törekvések tükrében* [PhD, Budapesti Corvinus Egyetem].

<https://doi.org/10.14267/phd.2014008>

Visnovitz, P., és Jenne, E. K. (2021). Populist argumentation in foreign policy: The case of Hungary under Viktor Orbán, 2010–2020. *Comparative European Politics, Springer-Link*, 19, 683–702.

Wæver, O. (1993). *Securitization and desecuritization*. Centre for Peace and Conflict Research Copenhagen.

Mellékletek

1. Adathalmaz elemei

Orbán Viktor sajtónyilatkozata Vlagyimir Vlagyimirovics Putyin orosz elnökkel történt tárgyalását követően – [miniszterelnok.hu](https://2015-2022.miniszterelnok.hu). (2022. 02. 01.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-vlagyimir-vlagyimirovics-putyin-orosz-elnoekkel-tortent-targyalasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor válaszai az újságírói kérdésekre – [miniszterelnok.hu](https://2015-2022.miniszterelnok.hu). (2022. 02. 01.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-valaszai-az-ujsgairoi-kerdesekre/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor évertékelő beszéde. (2022. 02. 12.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-5/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata Jair Messias Bolsonaroval, Brazília elnökével történt tárgyalását követően. (2022. 02. 17.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-jair-messias-bolsonaroval-brazilia-elnokevel-tortent-targyalasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara gazdasági évnyitó eseményén. (2022. 02. 19.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-magyar-kereskedelmi-es-iparkamara-gazdasagi-evnyito-esemenyen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata Janez Janšával, Szlovénia miniszterelnökével történt megbeszélését követően. (2022. 02. 21.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-janez-jansaval-szlovenia-miniszterelnokével-tortent-megbeszeleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a Honvédelmi Minisztérium parancsnoksága integrált műveleti központjában történt látogatását követően. (2022. 02. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-honvedelmi-minisztarium-parancsnoksaga-integralt-muveleti-kozpontjaban-tortent-latogatasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a Nemzetbiztonsági Operatív Törzs alakuló ülését követően. (2022. 02. 24.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-nemzetbiztonsagi-operativ-torzs-alakulo-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács rendkívüli ülését követően. (2022. 02. 25.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-rendkivuli-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének (NATO) videokonferenciáját követően. (2022. 02. 25.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-eszak-atlanti-szerzodes-szervezetenek-nato-videokonferenciajat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a magyar–ukrán határ szemlét követően. (2022. 02. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-magyar-ukran-hatar-szemlejet-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a Nemzetbiztonsági Operatív Törzs ülését követően. (2022. 02. 28.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-nemzetbiztonsagi-operativ-torzs-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 03. 01.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a kormányülést követően. (2022. 03. 02.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-kormanyulest-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a magyar–ukrán határ szemlét követően. (2022. 03. 03.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-magyar-ukran-hatar-szemlejet-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége (MAGOSZ) és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) gazdakongresszusán. (2022. 03. 05.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a->

magyar-gazdakorok-es-gazdaszovetkezetek-szovetsege-magosz-es-a-nemzeti-agrar-gazdasagi-kamara-nak-gazdakongresszusan/

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a Nemzetbiztonsági Operatív Törzs ülését követően.

(2022. 03. 07.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-nemzetbiztonsagi-operativ-torzs-uleset-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács informális ülését e lőkészítő video-

konferenciát követően. (2022. 03. 09.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-informalis-uleset-elokeszito-videokonferenciat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács informális ülését követően. (2022.

03. 11.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-informalis-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1848/49. Évi forradalom és szabadságharc 174. Évforduló-

ján. (2022. 03. 15.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-evi-forradalom-es-szabadsagharc-174-evfordulojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 03. 16.). 2015-2022.miniszterelnok.hu.

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Belgrád–Újvidék vasútvonal átadó ünnepségén. (2022. 03. 19.).

2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-belgrad-ujvidek-vasutvonal-atado-unnepsegen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az európai uniós állam- és kormányfőkkel folytatott videokonferenciát követően. (2022. 03. 21.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-unios-allam-es-kormanyfokkal-folytatott-videokonferenciat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata a brüsszeli NATO- és európai uniós csúcstalálkozó előtt. (2022. 03. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-a-brusszeli-nato-es-europai-unios-csucstalalkozo-elott/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Észak-atlanti Szövetség Szervezete (NATO) ülését követően. (2022. 03. 24.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács ülését követően. (2022. 03. 25.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-uleset-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Rheinmetall új gyárpületének átadásán. (2022. 03. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-rheinmetall-uj-gyarepuletenek-atadasan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a ZalaZONE Járműipari Tesztpálya második ütemének átadásán. (2023. 03. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-zalazone-jarmuipari-tesztpalya-masodik-utemenek-atadasan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a kampány-nagygyűlésen. (2022. 04. 01.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-kampany-nagygyulesen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata a nemzetközi sajtótájékoztatón. (2022. 04.06.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-a-nemzetkozi-sajtotajekoztaton/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a XV. Szakma Sztár Fesztivál megnyitóján. (2022. 04. 25.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xv-szakma-sztar-fesztival-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 04. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-4/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 04. 28.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-5/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a miniszterelnöki eskütételét követően. (2022. 05. 16.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-miniszterelnoki-eskutetelet-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor előadása a CPAC Hungary konferencia megnyitóján. (2022. 05. 19.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-cpac-hungary-konferencia-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a miniszterek bemutatásán. (2022. 05. 24.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-miniszterek-bemutatasan-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 05. 24.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-6/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a kormányülést követően. (2022. 05. 25.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-kormanyulest-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata az Áder János köztársasági elnök úrral történt egyeztetését követően. (2022. 04. 29.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-az-ader-janos-koztarsasagi-elno-k-urral-tortent-egyezteteset-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a 89. Újvidéki Nemzetközi Mezőgazdasági Vásár megnyitóján. (2022. 05. 20.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-89-ujvideki-nemzetkozi-mezogazdasagi-vasar-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács ülést követően. (2022. 05. 31.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-ulest-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 06. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-7/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) csúcstalálkozóján. (2022. 06. 19.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-eszak-atlanti-szerzodes-szervezete-nato-csucstalalkozojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Nemzeti Közszerológiai Egyetem tisztavetésén. (2022. 07. 02.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-nemzeti-kozszerologiai-egyetem-tisztavatasan-5/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara országos alakuló küldöttgyűlésén.

(2022. 07. 07.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-nemzeti-agrargazdasagi-kamara-orszagos-alakulo-kuldottgyulesen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a határvadász rendszer felállításáról szóló kormányrendelet aláírását követően. (2022. 07. 08.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-hatarvadasz-rendszer-felallitasarol-szolo-kormanyrendelet-alairasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor előadása a XXXI. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban. (2022. 07. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxi-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor válasza a táborlakókban felmerült kérdésekre. (2022. 07. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-valaszai-a-taborlakokban-felmerult-kerdesekre-3/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor válasza a táborlakókban felmerült kérdésekre. (2022. 07. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-valaszai-a-taborlakokban-felmerult-kerdesekre-3/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata Karl Nehammer osztrák kancellárral folytatott tárgyalását követően. (2022. 07. 28.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-karl-nehammer-osztrak-kancellarral-folytatott-targyalasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata Donald J. Trumppal, az Egyesült Államok 45. Elnökével történt találkozáját követően. (2023. 08. 03.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-donald-j-trumppal-az-egyesult-allamok-45-elnokevel-tortent-talalkozojat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor előadása a CPAC Texas konferencia megnyitóján. (2022. 08. 04.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-cpac-texas-konferencia-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor elfogadó nyilatkozata a Szent Száva Érdemrend aranyfokozatának átvétele után. (2022. 09. 05.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-elfogado-nyilatkozata-a-szent-szava-erdemrend-aranyfokozatanak-atvetele-utan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Bosch Budapest Innovációs Kampusz épületkomplexumának átadóján. (2022. 09. 08.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-bosch-budapest-innovacios-kampusz-epuletkomple-xumanak-atadojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a határvadászok eskütételén. (2022. 09. 09.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-hatarvadaszok-es-kutetelen-3/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor napirend előtti felszólalása. (2022. 09. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-napirend-elotti-felszolalasa-10/>

Orbán Viktor viszonzválasza. (2022. 09. 26.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-viszonvalasza-8/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a kormányülést követően. (2022. 09. 28.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-kormanyulest-kovetoen-3/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a Ráday-ház átadása alkalmából tartott hálaadó istentiszteleten. (2022. 10. 01.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-raday-haz-atadasa-alkalmabol-tartott-halaado-istentiszteleten/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata a szerb elnökkel és az osztrák kancellárral folytatott migrációs csúcsot követően. (2022. 10. 03.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-a-szerb-elnoekkel-es-az-osztrak-kancellarral-folytatott-migracios-csucsot-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács ülését követően. (2022. 10. 06.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-uleset-kovetoen-3/>

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács ülését követően. (2022. 10. 07.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-uleset-kovetoen-4/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor előadása a Német Kereskedelmi és Iparkamarak Szövetségének rendezvényén. (2022. 10. 10.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-nemet-kereskedelmi-es-iparkamarak-szovetsegenek-rendezvenyen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde az önkéntes katonai szolgálatot vállalók ünnepélyes eskütételén. (2022. 10. 15.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-az-onkentes-katonai-szolgalatot-vallalok-unnepelyes-eskutetelen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor ünnepi beszéde a Mindszentyneum ünnepi megnyitóján. (2022. 10. 23.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-a-mindszentyneum-unnepi-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata Irakli Garibashvilivel, Georgia miniszterelnökével történt tárgyalását követően. (2022. 10. 27.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-irakli-garibashvilivel-georgia-miniszterelnokevel-tortent-targyalasat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a Türk Államok Szervezetének IX. csúcstalálkozója előtt.

(2022. 11. 10.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-turk-allamok-szervezetenek-ix-csucstalalkozoja-elott/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor felszólalása a Türk Államok Szervezetének IX. csúcstalálkozásán. (2022. 11.

11.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-felszolalasa-a-turk-allamok-szervezetenek-ix-csucstalalkozojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata a szerb elnökkel és az osztrák kancellárral folytatott migrációs csú-

csot követően. (2022. 11. 16.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-a-szerb-elnokkel-es-az-osztrak-kancellarral-folytatott-migracios-csucsot-kovetoen-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata. (2022. 11. 17.). 2015-2022.miniszterelnok.hu.

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-8/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor előadása a Magyar Állandó Értekezlet XX. ülésén. (2022. 11.18.). 2015-

2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-magyar-allando-ertekezlet-xx-ulesen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata a Visegrádi Négyek találkozóját követően. (2022. 11. 24).

2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajto-nyilatkozata-a-visegradi-negyek-talalkozojat-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor beszéde a „20 éves a Széchenyi Kártya Program” jubileumi rendezvényen.

(2022. 11. 29.). <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-20-eves-a-szechenyi-kartya-program-jubileumi-rendezvenyen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Orbán Viktor nyilatkozata a zöldenergia-fejlesztési és -szállítási együttműködési megállapodás ünnepélyes aláírását megelőzően. (2022. 12. 17.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-nyilatkozata-a-zoldenergia-fejlesztesi-es-szallitasi-egyuttmukodesi-megallapodas-unnepelyes-alairasat-megelozen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata az évvégi nemzetközi sajtótájékoztatón. (2022. 12. 21.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-az-evvegi-nemzetkozi-sajtotajekoztaton-2/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor ünnepi beszéde a Himnusz születésének 200. Évfordulóján tartott megemlékezésen. (2023. 01. 22.). 2015-2022.miniszterelnok.hu. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-a-himnusz-szuletesenek-200-evfordulojan-tartott-megemlekezesen/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor évértékelő beszéde. (2023. 02. 18.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-2023-02-18/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor napirend előtti felszólalása. (2023. 02. 27.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-napirend-elotti-felszolalasa-2023-02-27/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor viszonzválasza. (2023. 02. 27.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-viszonvalasza-2023-02-27/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor sajtónyilatkozata Abdel Fattah el-Szísizivel, az Egyiptomi Arab Köztársaság elnökével történt tárgyalást követően. (2023. 02. 28.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-abdel-fattah-el-sziszivel-az-egyiptomi-arab-koztarsasag-elnokevel-tortent-targyalast-kovetoen-2023-02-28/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor beszéde a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara gazdasági évnyitó eseményén.

(2023. 03. 09.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-magyar-kereskedelmi-es-iparkamara-gazdasagi-evnyito-esemenyen-2023-03-09/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

Orbán Viktor felszólalása a Türk Államok Szervezetének rendkívüli csúcstalálkozóján. (2023.

03. 16.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-felszolalasa-a-turk-allamok-szervezetenek-rendkivuli-csucstalalkozojan/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)

2. A példákhoz felhasznált idézetek

(a) *Orbán Viktor beszéde a „20 éves a Széchenyi Kártya Program” jubileumi rendezvényen.* (2022. 11. 29.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-20-eves-a-szechenyi-kartya-program-jubileumi-rendezvenyen/> (Letöltés ideje:

2022. 12. 02.)

(b) *Orbán Viktor beszéde a kampány-nagygyűlésen.* (2022. 04. 01.). miniszterelnok.hu.

<https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-kampany-nagygyulesen/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)

(c) *Orbán Viktor előadása a CPAC Hungary konferencia megnyitóján.* (2022. 05. 19.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-cpac-hungary-konferencia-megnyitojan/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)

(d) *Orbán Viktor előadása a Magyar Állandó Értekezlet XX. ülésén.* (2022. 11. 18.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-magyar-allando-ertekezlet-xx-ulesen/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)

(e) *Orbán Viktor előadása a XXXI. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban.*

(2022. 07. 23.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxi-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)

- (f) *Orbán Viktor évértékelő beszéde.* (2022. 02. 12.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-5/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (g) *Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata a magyar–ukrán határ szemlét követően.* (2022. 02. 26.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-a-magyar-ukran-hatar-szemlejet-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (h) *Orbán Viktor Facebook-nyilatkozata az Európai Tanács rendkívüli ülését követően.* (2022. 02. 15.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-facebook-nyilatkozata-az-europai-tanacs-rendkivuli-uleset-kovetoen/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (i) *Orbán Viktor napirend előtti felszólalása.* (2022. 09. 26.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-napirend-elotti-felszolalasa-10/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (j) *Orbán Viktor panelbeszélgetése a „Cicero” című németországi havilap vezetőivel.* (2022. 10. 11.). <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-panelbeszelgetese-a-cicero-cimu-nemetorszagi-havilap-vezetoivel/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (k) *Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc 174. évfordulóján.* (2022. 03. 15.). <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-evi-forradalom-es-szabadsagharc-174-evfordulojan/> (Letöltés ideje: 2022. 12. 02.)
- (a) *Orbán Viktor évértékelő beszéde.* (2023. 02. 18.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-evertekelo-beszede-2023-02-18/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)
- (b) *Orbán Viktor beszéde a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara gazdasági évnyitó eseményén.* (2023. 03. 09.). miniszterelnok.hu. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-magyar-kereskedelmi-es-iparkamara-gazdasagi-evnyito-esemenyen-2023-03-09/> (Letöltés ideje: 2023. 04. 16.)